

METAMORFOZE GEOPOLITICE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19

GEOPOLITICAL METAMORPHOSIS IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC

DOI: 10.5281/zenodo.4300340

CZU: 327:578.834.1

Svetlana CEBOTARI,
doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică,
Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

The emergence of the Covid-19 pandemic conditions new realities in the system of international relations. In the context of the geopolitical metamorphoses conditioned by the Covid-19 emergency, there is a need to analyze the behavior of the leading powers both in terms of internal responses to the pandemic and in terms of their external behavior.

This article aims to highlight the main changes taking place in the international arena as a result of the emergence of the Covid-19 crisis.

Keywords: crisis, Covid-19, geopolitical metamorphoses, rivalry, international relations.

REZUMAT

Emergența pandemiei Covid-19 condiționează noi realități în sistemul relațiilor internaționale. În contextul metamorfozelor geopolitice condiționate de emergența Covid-19 apare necesitatea de a supune analizei comportamentul puterilor conducătoare atât în ceea ce privește răspunsurile interne la pandemie, cât și în ceea ce privește comportamentul lor extern.

Prezentul articol are drept scop reliefaarea principalelor schimbări care au loc pe arena internațională ca rezultat al emergenței crizei Covid-19.

Cuvinte-cheie: criză, Covid-19, metamorfoze geopolitice, rivalitate, relații internaționale.

Introducere. Din 430 î. Hr., când ciurma a lovit mii de oameni la Atena, schimbând cursul războaielor peloponeziene, pandemiile au devenit adesea puncte de cotitură în istoria omenirii. Poate pandemia COVID-19, care a distrus parțial economia mondială, să devină un moment de cotitură similar în lumea concurenței între marile puteri? Pare să fie imposibilă comparația a ceea ce se întâmplă acum cu epidemiile anterioare ale acestui secol din

punct de vedere al scării sau al impactului global. SARS, HIN1, gripa aviară, MERS și Ebola au avut mai mult un impact regional. În plus, răspândirea rapidă a COVID-19 este de asemenea unică prin faptul că a stopat cea mai mare parte a economiei globale. Cea mai apropiată analogie cu actuala pandemie este epidemia de gripă spaniolă din 1918, care a ucis aproximativ 50 de milioane de oameni. Impactul economic al COVID-19 pare mai sinistru decât

criza financiară din 2008-2009. Scenariile viitorului geopolitic pot fi prezise pe baza modului în care marile puteri - SUA, China și Rusia - au reacționat la pandemie, modul în care acțiunile lor au influențat percepția globală de către alte țări, care a fost comportamentul lor internațional în timpul pandemiei și ce impact a avut COVID-19 asupra puterii naționale a fiecăruia dintre acești actori. Evenimentele neașteptate au luat guvernele prin surprindere [14].

Impactul pandemiei Covid 19 asupra metamorfozelor geopolitice. Astfel, pentru o mai bună comprehensiune a impactului pandemiei asupra sistemului relațiilor internaționale, cât și a metamorfozelor geopolitice condiționate de emergența acesteia, apare necesitatea de a supune analizei comportamentul puterilor conducătoare atât în ceea ce privește răspunsurile interne la COVID-19, cât și în ceea ce privește comportamentul lor extern.

Un prim actor aflat în atenția comunității internaționale este China. COVID-19 oferă Beijingului o oportunitate fără precedent de a accelera pe plan mondial. Cu ajutorul controalelor autoritare asupra gestionării virusurilor, a rezervelor financiare și a controlului guvernului asupra pârghiilor economiei, Beijingul este primul stat care a ieșit - deși cu siguranță slăbit - din criză. Pandemia și efectele sale asupra sistemului de sănătate și asupra economiei sunt susceptibile de a persista și vor continua să slăbească Occidentul pentru o perioadă, datorită interacțiunii dintre redeschiderea parțială a economiei, testarea incompletă și capacitatea de contagiune a celor infectați și timpul necesar pentru dezvoltarea, testarea și producerea în masă a unui vaccin [6].

Rivalitatea crescândă dintre Statele Unite și China a instalat cei doi actori importanți ca principalii „gladiatori”

(să folosească termenul lui Hobbes) al relațiilor stat-stat în secolul XXI. Niciun alt conflict, chiar cel al Statelor Unite-Rusia, care, luând în considerare capacitățile convenționale și mai ales nucleare ale ambelor, nu are amploarea conflictului sino-american. Poate cel mai ciudat lucru al acestei noi rivalități este cea mai mare interdependență din lume: niciodată în istoria relațiilor dintre state nu au existat două țări ale căror economii erau atât de independente.

Anul 2019 este anul în care relațiile se deteriorează în continuare, comerțul bilateral a atins suma de 540.000 milioane de dolari, deși nu este o cifră simetrică, desigur, de la vânzările puterii asiatice SUA au fost aproape de 400.000 de milioane de dolari, dezechilibru care, în mare măsură, explică ofensiva Washingtonului de a realiza reparații comerciale. Dar nu numai segmentul comercial îi păstrează în cotă [13]. Puterea crescândă a Beijingului și expansiunea sa geopolitică, geoeconomică și geotehnică remarcabilă deranjează Statele Unite, care au fost chiar restrânse de actorul asiatic în unele dintre „pătratele” latino-americane, unde a menținut în mod tradițional ascendența comercială și geopolitică, de exemplu, Venezuela și, având în vedere unele declarații guvernamentale recente, Argentina, doi dintre actorii cu cea mai mare viabilitate economică strategică. În regiunea Mării Chinei de Sud și chiar dincolo, proiecția intereselor Chinei a îngrijorat Statele Unite, până la punctul în care concepția sa geopolitică s-a mutat din regiunea Golfului Persic în spațiul acvatic, întinzându-se din Marea Japoniei până în Australia.

Întrucât mediul strategic selectiv s-a mutat din nucleul vestic în estul globului, iar ordinea internațională creată în 1945 se află într-o stare de fragmentare și dizolvare, Statele Unite, țară mare, bogată și strategico-militară este cea care încă mai

diferențiază de ceilalți, nu numai că va asigura apărarea aliaților săi asiatici, dar va căuta să împiedice construirea unui „hegemon” în acest scenariu traversat de dinamici multiple. Într-o mare măsură, Statele Unite revin la tezele înaintate de către Alfred Thayer Mahan, conform cărora dominația mărilor, în special a rutelor maritime sau „autostrăzilor”, va asigura controlul mondial. În ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, Statele Unite au mers pe calea care o va duce „de la avere la putere”, pentru a o exprima în termenii Zarei Fareed, iar unul dintre scopurile sale geopolitice a fost să-și afirme predominanța în regiunea Mării. Însă, cu puțin mai bine de un secol, situația pare diferită, deoarece China nu este China din 1895 și nici cea de la sfârșitul anilor '70 în secolul XX, când a avut ultimul război, cu Vietnamul, țară pe care a invadat-o, ulterior să se retragă după ce s-a confruntat cu o puternică reacție vietnameză. Mai târziu, în 1988 și mai recent în 2014, au existat alte certuri militare între SUA și China cu privire la problemele geopolitice pe mare, dar acestea erau departe de conflictul din 1979 [11].

În conformitate cu concepția sa strategică, Statele Unite își mută o parte din flotă în regiune; nu numai de a „stopa” scopurile expansive ale Chinei, adică proiecte dincolo de drepturile sale teritoriale. Într-un fel, China a făcut acest lucru, deoarece a instalat o serie de „depozite militare” de-a lungul coastei sud-asiatice care ajung chiar și în Africa, un continent în care puterea asiatică a devenit „noul colonizator pașnic”.

Deși expansiunea chineză este de obicei considerată în a fi una economică, aceasta este inseparabilă de factorul militar, deoarece companiile chineze mențin o relație strânsă cu armata chineză. Fără îndoială, este o putere ascendentă, chiar dincolo de starea sa geopo-

litică clasică: puterea terestră. În a doua decadă a secolului XXI, China pare hotărâtă să adauge la statutul său de putere terestră factorul maritim. Dacă judecăm eforturile pe care le-a făcut până acum și proiectele navale, în special în domeniul construcției de noi submarine, portavioane (în luna decembrie 2019 a dat în exploatare „Sahndong”, cel de-al doilea portavion chinez) și arme electromagnetice de distrugere în masă, Beijingul este afirmat ca fiind una dintre cele mai proeminente puteri ale lumii, adică cu „statut geopolitic cuprinzător” (adică dominare independentă pe uscat, pe mare, aer și spațiul cosmic). Conform scopurilor stabilite de președintele chinez XI în 2017, există doi „ani strategici”: 2035, când Armata va fi complet modernizată, și 2050, când „Forțele armate chineze trebuie să constituie una dintre cele mai mari și mai puternice forțe mondiale”. Ideea este de a transforma China în „lider global în ceea ce privește puterea națională și influența internațională”. Cu toate acestea, dincolo de aceste fapte și proiecții, este posibil ca ceea ce pare a fi un fapt inevitabil, o confruntare între China și Statele Unite, să nu se întâmple în termeni clasici și China, cea mai slabă dintre cele două, să opteze pentru o strategie predominantă și în general de succes în rândul țărilor din regiune [6].

Strategia pe care China o practică de ani buni prin propriile sale mijloace este cea de confruntare asimetrică. Fără a înfrunta direct Statele Unite, Beijingul a căutat să „scadă” prezența sau influența Statelor Unite în zona Pacificului prin mijloace non-militare, de exemplu, prin promovarea băncilor regionale cu monede regionale care, într-un fel, conturează o ordine internațională regională, așa cum presupunea Henry Kissinger, va forma lumea, ceea ce va consolida actorii din Asia-Est. Astfel, China va diminua prezența americană. Însă, pentru a-l evita direct,

Beijingul încerca altceva în rivalitatea sa cu Statele Unite: modifică tabloul, lăsând Statele Unite practic fără argumentul strategic care îl apropie de o posibilă coliziune cu rivalul său undeva în Marea Chinei. În acest sens, așa cum susține Hervé Juvin, axat pe teoria „pivotalului asiatic”, proiectul OBOR („One Belt One Road”) ar avea scopuri politice, adică proiectarea traversării geo-economice a Asiei din China către Europa. Aceasta ar presupune o reacție la politica externă a Statelor Unite. Astfel, conform poziției lui Juvin, OBOR intenționează să divizeze Occidentul, profitând de lipsa sa de strategie.

La moment, relațiile chino-americane reprezintă un „nou Război Rece”. Deși unii specialiști consideră că nu este potrivit să folosim acest concept pentru a desemna rivalitatea dintre cele două puteri. Aceasta este o „nouă rivalitate”, dar nu un „nou război rece”. Rivalitatea dintre Statele Unite și fosta Uniune Sovietică a fost o singularitate irepetabilă, un conflict în relațiile dintre state care a durat practic de-a lungul secolului XX. Pentru că, deși este obișnuit să se vorbească de rivalitatea de după 1945, dar nu este o continuare a Războiului Rece, este o rivalitate nouă axată mai mult pe incongruența geopolitică. China nu și-a abandonat niciodată ideea de Imperiu Central, dar acest lucru nu implică o ideologie universală. De asemenea, dacă modelul chinez va fi definit în secolul XXI, este vorba despre autoritarismul de piață, care a beneficiat mult de bunurile publice internaționale pe care Statele Unite le-au furnizat lumii de după 1945 și care se termină în prezent. China implementează „puterea adăugată”, lucru care nu s-a întâmplat cu URSS în lumea războiului rece, adică China își desfășoară activitatea în aproape toate segmentele puterii internaționale. Dar lupta autoritarism-democrație dintre China și Statele Unite nu reprezintă o luptă ideologică de

anvergură universală. Acesta nu este un mod pentru politica externă chineză de a modifica regimurile politice din întreaga lume. Extinderea comerțului nu implică neapărat o alternativă ideologică. În cele din urmă, chiar și în segmentul strategico-militar este foarte îndoielnic dacă există o paritate între cei doi actori. Informațiile chineze în sine consideră că țara rămâne în urma Statelor Unite. Actualmente, suntem prezenți nu la un „nou Război Rece, ci la o „nouă rivalitate” destinată să rămână în timp, ba chiar s-ar putea ajunge la o nouă ordine între state [9].

Strategia lui Xi Jinping, în ciuda pandemiei coronavirusului, își accelerează planurile de expansiune și de cucerire a Americii Latine. Regimului chinez îi este clar că acesta poate fi momentul potrivit pentru a face față uneia dintre cele mai importante faze ale strategiei sale globale de „neocolonizare”. Slăbiciunea instituțională, economii slabe și absența politicilor regionale pe termen lung sunt elementele ideale pentru ca Beijingul să-și realizeze planul de extindere a influenței pe continentul Americii Latine. Conform opiniei lui Evan Ellis, expert în problemele Americii Latine, cercetător în cadrul Colegiului de Război al Armatei Statelor Unite, terenul bogat și nenumăratele resurse reprezintă o ispită și mai mare în epoca coronavirusului în relația Chinei cu guvernele subcontinentului. De asemenea, conform afirmațiilor înaintate de către Ellias, evoluția activităților Chinei în America Latină și Caraibe sunt relativ constante, în concordanță cu obiectivele pe care guvernele chineze anterioare le-au urmărit istoric și sunt în concordanță cu eforturile lor în alte părți ale lumii, deși adaptate la cerințele fiecărei țări în care își desfășoară activitatea. China continuă să folosească atractivitatea piețelor, resursele sale și coordonarea statului pentru reordonarea lumii, astfel încât să fie prin-

cipalul beneficiar al fluxurilor globale de avere. Acest lucru implică faptul că companiile și instituțiile financiare - mai mult decât cele din Occident - beneficiază de profituri de capital, achiziționează produse primare și produse alimentare din restul lumii, obțin cea mai mare parte a valorii adăugate în China sau de la chinezi, vânzarea către lume a produselor sale cu valoare adăugată și control al piețelor, porturilor și infrastructurii de transport asociate cu acest transfer de avere, prin rețeaua globală care acum își construiește condițiile, inițiativa Belt and Road (Noul Drum al Mătăsii) [7].

În America Latină, situația este mult mai gravă. Prezența vulnerabilităților în sistemele de sănătate publică, întreprinderile mici și mijlocii slăbite și limitarea capacității guvernelor de a împrumuta pentru a proteja populațiile și sectoarele economice cu riscul de contagiune să se răspândească până în 2021. În acest context - mult mai mult decât în timpul crizei economice din 2008 - companiile chineze vor fi în măsură să-și extindă pozițiile în lanțurile de aprovizionare globală, pe măsură ce concurenții devin mai puțin competitivi. China este deja adânc înrădăcinată în economia argentiniană, de la miliarde de dolari în tranzacții de schimb valutar negociate sub guvernul anterior al Cristinei Fernández de Kirchner, exporturi uriașe de soia, petrol și produse agricole, o gamă largă a proiectelor de infrastructură finanțate de către China (rețeaua feroviară Belgrano Cargas, sistemele de metrou din Buenos Aires și Córdoba, două proiecte hidroelectrice pe râul Santa Cruz, extinderea complexului nuclear Atucha III, echipamentele de telecomunicații, radarul spațial din Bajada del Agrio și prezența a două observatorii spațiale) [6].

Argentina este doar una dintre numeroasele țări care se vor confrunta cu decizii dificile. China folosește accesul pe

pieța sa de masă, precum și împrumuturi și investiții, pentru a tenta liderii de afaceri și politicienii să exploreze tranzacții pe care altfel nu le-ar lua în considerare. De asemenea, China profită de capacitatea guvernului argentinian de a coordona activitățile companiilor sale de stat, ale instituțiilor financiare și ale altor bănci pentru a oferi pachete netransparente, ceea ce face dificilă competiția altor guverne și companii occidentale. Companiile chineze sunt, de asemenea, atrase de potențialul de a derula proiecte energetice mari și alte infrastructuri în Argentina. Poziția geografică a emisferei sudice a Argentinei a fost benefică pentru instalarea radarului spațial în Bajada del Agrio. În dependență de stat, abordarea Chinei este diferită. În Caraibe, în ciuda piețelor mici și a resurselor limitate ale regiunii, interesul Chinei este determinat în continuare de proximitatea sa strategică față de Statele Unite. În Caraibe, birocrațiile guvernamentale sunt vulnerabile la „cumpărarea” prin atragerea de proiecte masive chineze, adesea cu beneficii secundare pentru cei care negociază tranzacțiile, de ambele părți ale spectrului politic. În plus, aceste mici birocrații au adesea lipsă de expertiză tehnică și juridică și disciplină instituțională pentru a se asigura că acordurile masive și complexe sunt solide din punct de vedere financiar și legal pentru țară, întrucât negociază împotriva unui complex extrem de bine dotat Caraibe deținători petroliere. Dar, fiecare țară are ceva tentant de oferit: porturi, gaze, centrale nucleare, hidrocentrale, căi navigabile, căi ferate, țigăi, minerit. Regimul chinez știe că în țările dezvoltate, cu democrații puternice, îi va fi greu să debarce [6].

În cazul guvernelor populiste de stânga, precum Venezuela, Ecuador, sub regimul anterior (Rafael) Correa sau Bolivia sub Morales, capacitatea de a transforma

instituțiile le face mai puțin transparente, mai puțin responsabile și mai puțin competente, ceea ce crește în mod similar posibilitatea unor oferte proaste, cu beneficii pentru liderii chinezi și populiști și pentru complicii lor. Guvernul lui Moreno din Ecuador încearcă să se elibereze de acordul privind livrarea petrolului pentru împrumuturile oferite de către Coreea în timp ce se angajează să vândă țării aproape 90% din petrolul său exportabil până în 2024 la prețuri nefavorabile. Venezuela pentru cele peste 64 de miliarde de dolari din împrumuturile pe care le-a primit din partea Chinei, trebuie să le ramburseze prin livrări de petrol venezuelean. Termenii acestor oferte sunt adesea deosebit de mici, deoarece liderii populiști înșiși, prin acțiunile lor fiscale și politice, au tăiat accesul țărilor lor la fondurile occidentale, lucru care ar fi diversificat opțiunile în negocierile cu China.

În cele din urmă, când țările schimbă recunoașterea diplomatică a Taiwanului pentru China, așa cum au făcut Panama, El Salvador și Republica Dominicană în perioada 2017-2018, ușa este deschisă unei serii de angajamente masive, adesea netransparente, care fac ca țara să se deschidă afacerilor chineze și să-și angajeze elitele. Aceasta include nu numai memorandumuri de înțelegere și negocieri pentru „acorduri de liber schimb” cu China, dar și valul de vizite ale liderilor politici la Beijing, însoțite de lideri de afaceri, care reprezintă adesea rețele de vânzare cu amănunt interesate în importul din China. Industriile tradiționale de export ale țării, cum ar fi cafeaua sau fructele, vor fi „cum-părate” pentru companiile lor pe piața chineză, fără a crea oportunități semnificative pentru sectoarele mai largi pe care le reprezintă [6].

De asemenea, nu respectă standardele de mediu. În Brazilia, de exemplu, operațiunile în Puerto de Açu, la 300 de

kilometri nord de Rio de Janeiro, au fost grave în sectorul de dragare. În regiunea latino-americană, China și-a impus influența pe parcursul a mai bine de un deceniu. Întotdeauna cu aceeași tactică: acordă împrumuturi moi în schimbul resurselor naturale. Venezuela, Bolivia, Peru, Ecuador și Argentina, de exemplu, au fost unele dintre țările în care yuanii convertibili și-au făcut drum. Din 2005, în jur de 141 miliarde de dolari au fost acordați de către Banca de Dezvoltare Chineză și Banca de export-import din China. Aprobarea a fost dată de Partidul Comunist Chinez (PCC). Conform bazei de date financiare din China și America Latină, creditele care au fost acordate Caracasului în ultimii zece ani au ajuns la aproximativ 62 de miliarde de dolari. Până acum, Caracasul a plătit mai mult de o treime din suma respectivă. Împrumuturile nu sunt controlate de nicio agenție sau reglementate de dreptul internațional. Cine îl semnează este lăsat la voia PCC.

Actualmente, China experimentează o nouă formă de apropiere de restul țărilor. În special de acele state care dispun de suficiente resurse pentru a face față pandemiei coronavirusului. China a lansat „diplomația măștilor”. Este o strategie simplă și eficientă pentru planurile sale. Pe de o parte, îi permite să-și fortifice imaginea după ce a ascuns sfera focarului de pneumonie atipică care a apărut în regiunea Wuhan cu mult înainte de a raporta Organizației Mondiale a Sănătății (OMS). Deși pentru majoritatea țărilor așa-numita diplomație mască este și mai relevantă. China a oferit asistență umanitară la 82 de țări pentru a stopa pandemia și peste 150 de țări au primit asistență din partea Fundației Jack Ma, fondatorul Grupului Alibaba. Astfel, China își schimbă atenția asupra reputației de la faptul că este țara în care coronavirusul a venit la faptul că este o putere responsabilă la nivel mon-

dial care ajută pe toți în perioade atât de dificile. Următoarea etapă - China se va gândi cui și cum să ajute economic. Cred că se vor folosi diverse concesii cu privire la datoriile către China. Da, acestea sunt pierderi materiale, dar vor fi transformate în bonusuri de reputație. Dar trebuie să înțelegem că foarte multe țări, de exemplu, în Asia Centrală, nu pot deja să întoarcă spatele Chinei. Aceasta este o cantitate semnificativă de datorii, iar o parte semnificativă, dacă nu principală, a comerțului, acestea sunt granițele comune, în sfârșit. A lua cursul anti-chinez pentru ei ar fi o decizie cu viziune foarte scurtă [16].

Pe de altă parte, vedem angajarea națiunii beneficiare pentru planuri de viitor. Această politică externă ar putea permite Beijingului în viitor să păstreze firmele-cheie în diferite părți ale planetei. America Latină și Africa ocupă lista statelor vulnerabile. Europa a avertizat deja despre intențiile ascunse ale lui Xi Jinping de a explora zonele de extremă sensibilitate. Vicepreședinta Comisiei Europene, Margrethe Vestager, a considerat că țările continentului ar trebui să investească în companiile lor pentru a evita expansiunea influenței chineze[3].

Influența Chinei poate fi înțeleasă în termenii de „putere blândă”. Cu toate acestea, „puterea blândă” chineză diferă foarte mult de cea a Statelor Unite, care se bazează mai mult pe alinierea la valorile democrației, a drepturilor omului și a piețelor libere. „Puterea blândă” chineză coexistă adesea cu neîncrederea profundă a guvernului chinez și a antreprenorilor săi; aceasta implică credința sau speranța politicianilor și oamenilor de afaceri locali că pot „gestiona riscuri” și beneficiază personal, fie că este vorba de o companie sau de un guvern, prin relațiile cu chinezii. „Puterea blândă” a Chinei implică, de asemenea, utilizarea pe scară largă a diplomației „de la oameni la oameni”.

Acest lucru depășește cu mult numărul modest al Institutelor Confucius din regiune, care include mii de studenți aduși în China în fiecare an pentru a studia cu burse, precum și oficialități guvernamentale, de partid și militare, oameni de știință, lideri de influență, academicieni, jurnaliști și alte elite transferate în China în călătorii achitate de către guvernul chinez. Deși au existat câteva cazuri când oameni de știință și universitari au oferit gazdelor lor chineze informații comerciale și tehnice sensibile, efectele secundare sunt mai subtile, dar la fel de tulburătoare. Există o generație de oficiali latino-americani responsabili pentru negocierea intereselor guvernului lor cu China, care au obținut ei înșiși „experiență în China” și o datorie de recunoștință față de bursa Hanban din China. Savanții, liderii politici și jurnaliștii care primesc generozitatea chineză ar putea să devină instrumente de propagandă ale statului chinez. Dincolo de astfel de activități „la nivel individual”, China devine din ce în ce mai agresivă în utilizarea accesului pe piețele sale pentru a intimidă atât guvernele, cât și marile corporații. În Argentina, un exemplu poate fi adus reducerea achizițiilor de ulei de soia din 2010. Mai recent, avem cazuri precum suspendarea afacerilor cu Asociația Națională de Baschet a Statelor Unite (NBA), care a costat peste 450 de milioane de dolari după ce unul dintre reprezentanții săi a îndrăznit să-și posteze susținerea pentru protestatarii din Hong Kong pe Twitter. Mai departe, în timp când guvernul australian a indicat că ar putea investiga rolul Chinei în răspândirea coronavirusului, un înalt oficial chinez a sugerat că cetățenii chinezi ar putea răspunde cu un boicot masiv al produselor australiene.

Apare un nou prag de putere, care se manifestă pe mai multe dimensiuni, începând cu domeniul sănătății: 90% din antibiotice sunt fabricate în China, ceea ce

asigură, de asemenea, 80% din materiile prime pentru toate medicamentele din lume. Pe de altă parte, de la 1 martie până la 5 aprilie, China a exportat 3,86 miliarde de chinstraps, 37,5 milioane de costume de protecție, 16.000 de respiratori și 2,84 milioane de kituri de detectare Covid-19. Deși în urmă cu douăzeci de ani, rețelele financiare anglo-saxone și băncile lor mari dominau la nivel mondial, acum cele mai mari patru bănci din lume sunt active chineze. În plus, printre primele zece mari companii din lume după venituri, trei sunt chineze și China are 119 din primele 500 la nivel mondial (când în 2007 avea doar 25), ajungând la 129 dacă se adaugă cele din Taiwan, în timp ce Statele Unite au 121, potrivit indicelui Fortune Global 500. Pe de altă parte, China nu mai conduce doar la producția de complexitate mică și medie. Produsele sale de înaltă tehnologie industrială au trecut de la 7% din valoarea mondială în 2003 la 27% în 2014. Partea de valabilitate a monedei este că salariile s-au triplat în ultimii zece ani. Hub global de înaltă tehnologie, care evidențiază orașele Guangzhou, Shenzhen (baza Huawei, Tencent și ZTE), ZhuHai, Macao, Hong Kong și Dongguan (unde sunt produse 20% din telefoanele „inteligente” din lume). Cel mai lung pod maritim din lume care leagă Hong Kong, Zhuhai și Macao a fost construit acolo. Acestea sunt unele dintre motivele pentru care aceeași cantitate de ciment a fost consumată în China în trei ani (2011-13) ca Statele Unite într-un secol. Pe de altă parte, 90% din produsele tehnologice ale lumii trec prin această regiune [5].

După creșterea amețitoare a Japoniei și a tigrilor asiatici, China reapare, centrul istoric al Asia-Pacific, care până la începutul secolului XIX a explicat jumătate din economia mondială. Deși reparația Chinei are o istorie lungă care începe cu revoluția din 1949, în secolul XXI putem

marca patru momente-cheie, care marchează schimbări fundamentale pe harta puterii mondiale și al cărui ultim moment este actuala pandemie.

În 2001 am identificat un prim moment-cheie. După recuperarea Hong Kong-ului în 1997 și Macao în 1999, ultimele mari vestigii teritoriale din vest, în acel an Organizația pentru Cooperare de la Shanghai (OCȘ) a fost definitiv consolidată, un fel de NATO defensivă în Eurasia, în alianță cu Rusia și cu Țările din Asia Centrală, ale căror baze au fost fondate în 1997. În plus, în acel an s-a alăturat Organizației Mondiale a Comerțului și, pe de altă parte, marchează un întreg fapt de reafirmare suverană prin împușcarea unui avion spion din America de Nord pe teritoriul său. La rândul său, guvernul George W. Bush pune capăt cadrului geopolitic al „parteneriatului strategic în secolul XXI” și trece la „concurența strategică”. La rândul său, administrația americană începe să vadă foarte negativ influența economică incipientă, dar în creștere, a Chinei în America Latină [5].

Al doilea moment vine din criza financiară globală din 2008, cu epicentrul său în Statele Unite. De acolo, Beijingul a produs o turnură grozavă, orientându-și surplusul de resurse imense către piața internă. Pentru aceasta, finanțarea către Statele Unite din achiziționarea de obligațiuni de trezorerie a scăzut cu mai mult de 60%. În plus, a extins investițiile în știință și tehnologie și a avansat în achiziția de active strategice și în extinderea globală a companiilor sale, devenind un jucător de frunte în investițiile directe străine, în special în America Latină, Africa și Asia. Spre 2009 a fost lansat BRICS-ul (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud), care a articulat într-un bloc puterile industriale ale semi-periferiei în căutarea reconfigurării Ordinului Mondial.

Al treilea moment are loc în 2013, când

Beijing lansează inițiativa revoluționară a „Noului drum al mătăsii” (așa cum este cunoscut în mod popular proiectul) împotriva strategiilor de retenție promovate de Washington și aliații săi. Alături de această inițiativă, China promovează o nouă arhitectură financiară globală, cum ar fi Banca de Investiții și Infrastructură din Asia și Banca BRICS, care aruncă o umbră asupra FMI și a Băncii Mondiale. La rândul său, alianțele cu Rusia sunt aprofundate la toate nivelurile pentru a consolida o structură a puterii pe continentul eurasiatic, care supraveghează superioritatea „Imperiului Mării”. Aceste mișcări agravează reacțiile Statelor Unite și ale Occidentului geopolitic și alimentează războiul mondial hibrid și fragmentat prin care trecem din 2014.

Odată cu criza prin care trecem, începe un nou moment. În timp ce polul de putere care până la pandemie a fost dominant (deși nu mai este hegemonic) arată mai multe semne de declin relativ, China a devenit cu siguranță un actor global și pare gata să își asume acest rol.

La fel, în contextul pandemiei Covid-19, China își extinde influența și pe continentul african. China, după ce a trebuit să se confrunte cu consecințele focarului inițial al virusului, reținerea informațiilor, utilizează criza de sănătate drept o oportunitate de a câștiga influență asupra altor state prin gesturi umanitare. China a apelat la așa numita „diplomația măștilor” pentru a se poziționa ca lider în răspunsul internațional la consecințele răspândite de Covid-19 pe continentul african. Pe 16 martie, miliardarul chinez Jack Ma a anunțat că fundația sa va dona 20.000 de kituri de testare, 100.000 de măști și o mie de unități de echipament de protecție pentru fiecare din cele 54 de țări ale continentului. El a spus că va dirija donațiile prin intermediul Etiopiei și îi va atribui premierului Abiy Ahmed, laureat al Premiului Nobel pentru Pace în 2019, să coordoneze

distribuția. Pe 19 martie 2020, Beijingul și-a consolidat în continuare diplomația în acest domeniu, anunțând planurile de a construi un centru african de cercetare pentru prevenirea și controlul bolilor la Nairobi. Beijingul a oferit, de asemenea, asistență membrilor UE, atenuând criticile europene cu privire la gestionarea sa inițială a contagiunii din Wuhan [3].

Deși China este alături de alte țări în această luptă împotriva virusului, anumite țări membre ale Uniunii Europene nu percep China foarte bine. Totuși, Uniunea Europeană, nu percepe gigantul asiatic într-un mod atât de violent, deoarece țări ca Germania sunt încă interesate să mențină relații comerciale. Spre deosebire de Germania, Franța aduce acuzații directe la adresa Chinei.

În perioada lunilor martie-iunie a anului 2020, gigantul asiatic a trimis diferite materiale medicale în peste 140 de țări și regiuni, echipe de experți medicali în 15 națiuni, pe lângă donarea a 50 de milioane de dolari Organizației Mondiale a Sănătății. „De exemplu, când Italia se afla în cele mai grave infecții și decese, China a promovat imagini cu ajutorul materialelor pe care le-a trimis și care deranjează alte țări ale Uniunii Europene. „Folosind acest tip de acțiuni, China, a ajutat mai mult statele lumii în combaterea pandemiei. Practic, Uniunea Europeană a acordat mai mult ajutor, dar acest tip de știri discreditează Uniunea Europeană și solidaritatea sau ajutorul dintre țările europene”. În plus, China și-a împărtășit fără rezerve experiența cu contingentele și cu ultimele protocoale de diagnostic și tratament, precum și metodele de prevenire și control. „Fără îndoială, China a întreprins acțiuni care au o nuanță ideologică al cărei obiectiv final nu este foarte clar, deoarece, în realitate, nu încearcă să se confrunte cu Uniunea Europeană, dar încearcă, fără îndoială, să-și îmbunătățească

imaginea". Așa se face că conducerea asumată de China în legătură cu pandemia ar putea face din aceasta putere mondială. „Într-adevăr, China folosește pandemia pentru a-și consolida imaginea de conducere acum, când iese din criză, prin ajutor umanitar acordat țărilor afectate, nu numai că vinde, ci și că face acest lucru și provoacă o supărare în cadrul Uniunii Europene." [1].

Pe măsură ce în Wuhan s-a mărit numărul deceselor de Coronavirus, China a primit o alunecare de teren pentru gestionarea crizei. După Londra și Washington, Paris s-a alăturat solicitării de explicații și, într-un interviu acordat ziarului britanic Financial Times, președintele francez Emmanuel Macron asigură că în China „s-au întâmplat lucruri pe care nu le știm". Autoritățile din Wuhan, unde a început epimediya coronavirusului, au raportat că au existat încă 1.300 de decese de Covid-19, ceea ce a adus numărul total în China la 4.632, cu mult sub chiar și decesele din Franța, care depășesc 17.000 sau cele din Statele Unite, cu peste 30.000 [4].

Relațiile dintre China și Franța s-au deteriorat în ultimul timp. Ministrul francez de externe, Jean Yves Le Drian, a făcut chiar apel la adresa ambasadorului chinez la Paris, care a publicat un text în care acuza guvernul francez că a abandonat persoanele în vârstă în reședințe, lăsându-le la mila coronavirusului. Astfel, Franța adaugă nemulțumirilor și neîncrederii de care au dat dovadă deja Statele Unite și Regatul Unit. Londra a avertizat China că va trebui să răspundă la întrebări dificile: de exemplu, de ce virusul nu a încetat să se răspândească. Statele Unite îl acuză că a ascuns severitatea epidemiei, așa că a înghețat fondurile către Organizația Mondială a Sănătății, pe care o acuză de minimizarea impactului virusului prin alinierea la chinezi [4].

Olandezii, grecii și belgienii știu despre

ce este vorba. „Problemele civile și militare sunt întotdeauna complet conectate", explică un om de afaceri preocupat, care vede valul investițiilor chineze să se extindă în următoarele luni. Fiecare debarcare corporativă dintr-o țară aduce cu sine o planificare care depășește cu mult simplul profit, spune el. Până la data de 20 iulie 2020, pandemia a răpus viața a peste 603 691 de oameni [2], infectând 14 348 858 oameni pe tot globul, intrarea în state sărace a fost prin acordarea creditelor directe. Aceste împrumuturi voluminoase au fost întotdeauna negociate între Beijing și țara dependentă financiar.

În urmă cu patru ani, în Belgia, Corporația de Stat a Red Eléctrica chineză dorea să păstreze o companie din aceeași categorie, numită Eandis. Operațiunea a fost aproape finalizată. Cu toate acestea, o scrisoare a ajuns la birourile mai multor miniștri belgieni. În ea se vorbea despre consecințele unei tranzacții de succes. Aceștia au alertat guvernul de la Bruxelles cu privire la pericolul de a rămâne în viitor fără aprovizionare în fața unei dispute bilaterale cu Jinping. Națiunea ar fi la doar un clic de a rămâne în întuneric. Acest clic ar putea fi făcut de la un computer din Beijing. Scrisoarea, care a apărut ulterior, a fost scrisă de Serviciul de Informații belgian. Rusia a venit în apărarea apropiatului său, afirmând că, în acest context al luptei globale împotriva pandemiei, criticile față de Beijing sunt contraproductive [4].

Pandemia noului coronavirus a devenit un catalizator care a accelerat „maturizarea" proceselor de criză latente pe planetă - fie că vorbim de geopolitică, economie sau justiție socială [9]. Din 1945, Statele Unite sunt o putere militară, economică și tehnologică de frunte. În timpul crizelor globale atenția comunității internaționale a fost direcționată spre Washington. Cu toate câștigurile externe, în Statele Unite deja de observă creșterea șomajului și o

scădere accentuată a PIB-ului. Acest lucru denotă tendința de a se concentra nu atât pe conducerea globală, ci pe consolidarea propriei națiuni, reinindustrializarea Americii cu sprijinul producătorilor autohtoni etc. Această abordare a determinat victoria lui Trump la alegerile din 2016. Până la data votării la alegerile prezidențiale din 2020 în Statele Unite, numărul de nemulțumiți față de politica președintelui Trump va crește. Este probabil ca Congresul să adopte o lege care să ordone returnarea în Statele Unite a producției de bunuri lansată de China, considerată cheie pentru securitatea națională. Întrucât astfel de măsuri beneficiază de un sprijin public larg - 71% dintre cetățenii americani vor să retragă producția din China.

Puterea moale a SUA se bazează pe o reputație de jucător global pragmatic, economic și tehnologic, care dispune de soluții în rezolvarea problemelor. Cu toate acestea, cu mult înainte de apariția coronavirusului, eșecurile politice, precum invazia Irakului în 2003 și criza financiară din 2008, au început să submineze autoritatea și prestigiul Statelor Unite pe arena internațională. În timpul crizelor anterioare de sănătate la nivel mondial, precum SARS sub administrația lui George W. Bush și Ebola sub administrația lui Barack Obama, Statele Unite au condus activ eforturile internaționale de combatere a epidemiilor. În cazul crizei Covid-19, în comunitatea internațională s-a observat un contrast puternic. Statele Unite au refuzat să conducă gestionarea globală împotriva COVID-19. Acest refuz s-a manifestat în special prin întreruperea finanțării pentru OMS și prin respingerea Planului de acțiune OMS [14], iar mai apoi chiar cu părăsirea oficială a organizației la data de 29 mai 2020 [8]. De asemenea, în gestionarea crizei Covid-19, Statele Unite nu au propus planuri de acțiune coordonate G7 sau G20 [14].

De la începutul lunii aprilie 2020, în relațiile SUA - China au avut loc două evenimente notabile, datorită cărora perspectivele relațiilor sino-americane, cât și situația globală au obținut o nouă configurare. În primul rând, răspândirea infecției cu coronavirus a câștigat proporții globale, dar virusul s-a răspândit rapid în Statele Unite, devenind țara cea mai afectată din lume. Acest lucru a făcut absolut imposibil să se evite o lovitură atât în viața economică și publică a Statelor Unite în sine, cât și în relațiile internaționale. În al doilea rând, momentul de răspândire a infecției în China a trecut, țara a anunțat reluarea producției și a lansat refacerea economiei; în plus, a început activitatea activă pentru a ajuta la depășirea daunelor provocate de coronavirus în toate regiunile lumii. Deși răspândirea coronavirusului are loc în întreaga lume, numărul celor infectați în Statele Unite a depășit cifra de 3 685 460 infectați și 139 468 de decese [2]. Prin urmare, chiar dacă se consideră că situația pandemică va fi depășită, redresarea economică a Statelor Unite probabil va dura. În același timp, din declarațiile președintelui Trump rezultă clar că SUA intenționează să fie ghidată de principiul „America First” [15].

Pandemia coronavirusului a afectat grav relațiile dintre SUA și China. Una dintre ipotezele privind viitoarele schimbări geopolitice care vizează pandemia coronavirusului vor afecta relațiile SUA - China, care poate deveni cel mai important subiect al politicii mondiale. Deși înainte de emergența crizei COVID-19, relațiile erau deja tensionate, în perioada pandemiei acestea au devenit într-atât de tensionate, încât speranțele că pandemia va servi drept un impuls pentru o nouă etapă de cooperare s-au spulberat.

Elementele de confruntare se intensifică. Tot mai multe voci vorbesc despre un nou război rece sino-american. Deja

pentru SUA perspectivele creșterii Chinei au devenit o rivalitate. De aceea, ar fi prea superficial să considerăm motivul răcirii relațiilor SUA - China doar în acțiunile Chinei la începutul răspândirii coronavirusului [13].

Tot mai multe voci vorbesc despre un nou război rece sino-american. Deja pentru SUA perspectivele creșterii Chinei au devenit o rivalitate. De aceea, ar fi prea superficial să considerăm motivul răcirii relațiilor SUA - China doar în acțiunile Chinei la începutul răspândirii coronavirusului [12].

Înființarea unei noi bipolarități SUA - China nu este în interesul Moscovei. Căci, în această situație, Rusia ar fi pur și simplu împinsă la periferia politicii mondiale și, în cel mai rău caz, ca urmare a unei legături strategice cu China, ar fi în poziția unui apendice al puterii polului chinez. Pentru Federația Rusă este esențial ca echilibrul internațional să fie policentric. Și pentru a asigura un astfel de echilibru, Rusia își direcționează eforturile de a nu media în soluționarea contradicțiilor dintre SUA și China, de care nici Washingtonul și nici Beijingul nu au nevoie în condițiile actuale, ci intenționează să creeze o mișcare calitativ nouă, nealinată cu participarea Indiei, a statelor ASEAN, eventual a Egiptului, Braziliei, Africii de Sud, cu alte puteri regionale, inclusiv cu Europa continentală „veche” (Germania, Franța, Italia). De asemenea, pentru Federația Rusă este necesară reluarea unui nou flux în relațiile cu Tokyo, strămutând accentul în dialogul cu el de la problemele relațiilor bilaterale la problemele de securitate regională. Principalul interes al Japoniei rezidă nu atât în întoarcerea insulelor, cât în crearea relațiilor stabile cu Rusia, ca jucător independent în Eurasia în raport cu China. Dar o astfel de independență este un interes fundamental pentru Rusia în sine [10].

Relațiile dintre Moscova și New Delhi

sunt în mod tradițional prietenoase, cu toate acestea, pe întreaga perioadă post-sovietică s-au aflat într-o anumită stagnare. Mai mult decât atât, parteneriatul ruso-indian se axează pe domenii strategice precum energia, inclusiv cooperarea nucleară, militar-tehnică și explorarea spațială. Totuși, până în prezent, baza economică a acestui parteneriat în ansamblu rămâne a fi restrânsă. De asemenea, s-a observat intensificarea mecanismului consultărilor trilaterale ruso-indio-chineze în cadrul grupului RIC, care ar putea deveni nucleul Organizației de Cooperare din Shanghai (OCȘ). În condițiile actuale, obiectivul strategic al Federației Ruse este axat pe ridicarea relațiilor cu India la nivelul relațiilor cu China și, prin urmare, asigurarea unui echilibru geopolitic pe continentul eurasiatic. Astfel, Rusia se va putea salva ca centru independent de putere și de luare a deciziilor numai prin consolidarea bazei sale economice. În termeni economici, eforturile principale ale Federației Ruse sunt direcționate spre aprofundarea integrării Uniunii Economice Eurasiatice și extinderea acesteia, în detrimentul Azerbaidjanului și Uzbekistanului. De asemenea, în ultimul timp, în sfera economică internă a Rusiei se urmărește construirea unei producții de înaltă tehnologie. Cele mai stricte măsuri sunt aplicabile pentru aceasta - strângerea de fonduri prin introducerea unui impozit progresiv pe venit, naționalizarea tuturor monopolurilor naturale și instituirea unui control strict al statului asupra sectorului bancar. Fără instituirea unei economii eficiente, Rusia nu va putea juca nici un rol semnificativ nici în relațiile cu Occidentul, nici măcar în organizații precum BRICS și OCȘ [13].

Cooperarea ruso-chineză este dictată nu numai de interese comune, ci și de „sentimente comune” față de Washington - sentimente alimentate de insultele pe

care Statele Unite le presupune că le provoacă ambelor țări. Această afirmație implică presupunerea că, în cazul în care Statele Unite își schimbă tonul și nu sunt atât de agresive, poate totuși să dea anumite rezultate și să ajute într-o oarecare măsură să încetinească cooperarea ruso-chineză împotriva Statelor Unite. Deși Washingtonul a negat de-a lungul anilor probabilitatea și semnificația cooperării chino-ruse, relația lor s-a îmbunătățit mai repede și mai mult decât se aștepta majoritatea experților americani. Pe fondul agravării relațiilor dintre SUA și Rusia, China a devenit cea mai mare piață de export a Rusiei, iar astăzi comerțul total ruso-chinez depășește cifra de 100 de miliarde de dolari pe an. Cooperarea militară s-a schimbat dramatic - în anii 1990 și la începutul anilor 2000, Rusia a exportat arme minore în China, iar acum țările efectuează exerciții militare comune la scară largă. De asemenea, Federația Rusă vinde unele dintre cele mai avansate echipamente militare Chinei. În 2019, președintele rus Vladimir Putin a anunțat că Rusia acordă ajutor Chinei în crearea unui sistem de avertizare împotriva atacurilor de rachete, iar volumul din ce în ce mai mare a cercetărilor comune ale oamenilor de știință ruși și chinezi sugerează că cooperarea ar putea crește în domeniile „prea sensibile”. Spre deosebire de principiile politicii americane stabilite de Nixon și Kissinger după apropierea de China în anii '70, Moscova și Beijing au acum relații mult mai bune între ele decât fiecare dintre aceste țări cu Washingtonul. La prima vedere, s-ar părea că acum, în cadrul acestui triunghi geostrategic, s-au dezvoltat condiții favorabile pentru stabilirea relațiilor SUA - Federația Rusă. Rusia a înregistrat mai multe cazuri de coronavirus confirmate decât Statele Unite, iar economia sa a fost afectată puternic de efectele declinului economic pe piețele energetice globale [11].

Participarea Chinei la sfera de securitate din Asia Centrală poate fi o problemă pentru Rusia, care ar putea provoca tensiuni între China și Rusia, iar acest lucru este din nou pozitiv pentru Washington. Poate coronavirusul să consolideze procesele de regionalizare, deoarece țările pot dori să se protejeze și să înceapă să creze lanțuri de producție mai aproape de ele. Dar cine va beneficia de asta - Rusia sau China, sau chiar cele cinci țări din Asia Centrală? Cine are obiective mai clare? China este probabil să iasă din acest proces ca un câștigător în spațiul Rusiei/Asiei Centrale. Un volum semnificativ al pieței sale interne înseamnă că lanțurile regionale de aprovizionare se pot deplasa în interiorul țării, ceea ce va duce la apariția unor companii care pot dicta termeni în regiunile lor [10]. Dacă Asia Centrală ar fi suficient de dinamică și activă, atunci ar putea profita de acele nișe ineficiente din punct de vedere economic pentru a se muta în China. Aceste nișe au fost de obicei transferate în Asia de Sud-Est, dar Asia Centrală s-ar putea oferi ca o locație nouă, iar țările ar putea profita de stabilitatea lor relativă, care ar putea fi oferită producătorilor chinezi. SUA, Rusia și China declară că doresc să contribuie la o Eurasie pașnică și prosperă. Dar dificultățile economice (de exemplu, problemele cu migrații) pot crește instabilitatea în regiune? Reducerea remitențelor și a oportunităților de muncă cauzate de migrația forței de muncă va crea o problemă reală în Asia Centrală. Pe termen scurt, este probabil că vom observa o creștere a șomajului în rândul migranților de sex masculin.

De fapt, autoritățile din Asia Centrală ar trebui să își concentreze eforturile și să profite de situație pentru a crea noi locuri de muncă în regiunea lor, în cadrul proiectelor de producție de-a lungul noilor lanțuri de aprovizionare, care sunt susceptibile să se dezvolte în China. Dacă

Asia Centrală reușește să dezvolte acest potențial în țările lor, ei vor putea crea locuri de muncă pentru migranții cu putere de muncă care se găsesc în șomaj. În caz contrar, țările din regiune se vor confrunta imediat cu trei factori negativi care rezonează pe tot spațiul eurasiatic: o creștere a populației șomere, o scădere a veniturilor din remitențe și o scădere a veniturilor din exportul de minerale [17].

Concluzii. Emergența pandemiei Covid-19 în 2019 a condiționat noi metamorfoze geopolitice pe arena internațională. Astfel, făcând unele prognoze pe termen mai lung, puterea Chinei va crește

în comparație cu puterea Statelor Unite, iar tensiunile dintre SUA și China vor crește. Încrederea tot mai mare a Chinei în arena internațională poate fi în detrimentul intereselor rusești și americane. Și Moscova vrea în egală măsură să evite un conflict cu China și nu vrea să fie atrasă într-un conflict neplăcut și periculos între Washington și Beijing. Kremlinul ar putea avea în vedere perspectiva atractivă a unei cooperări între SUA și Rusia în domeniul biomedicinii, însoțită de un entuziasm mai puțin exprimat al SUA în problema impunerii de sancțiuni asupra economiei rusești.

BIBLIOGRAFIE

1. China reforzada como nueva potencia frente a UE: opinion experta TEC. În: <https://tec.mx/es/noticias/estado-de-mexico/educacion/china-reforzada-como-nueva-potencia-frente-ue-opinion-experta>
2. Coronavirus disease (COVID-19) Situation Report – 182 Data as received by WHO from national authorities by 10:00 CEST, 20 July 2020. În: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200720-covid-19-sitrep-182.pdf?sfvrsn=60aabc5c_
3. Deportation and Disease: Central America's COVID-19 Dilemmas. În: <https://www.crisisgroup.org/fr/global/sb4-covid-19-and-conflict-seven-trends-watch>
4. Francia se une a Reino Unido y EEUU en las críticas a la gestión china del Covid-19. În: <http://www.rfi.fr/es/francia/20200417-francia-se-une-a-reino-unido-y-eeuu-en-las-cr%C3%ADticas-a-la-gesti%C3%B3n-china-del-covid-19>
5. Gagliano G. A. Come si muovono USA , Cina, Russia e UE al tempo del Coronavirus. În: <https://www.startmag.it/mondo/usa-cina-russia-ue-coronavirus/>
6. Izquierdo P.L. La „diplomacia de las mascarillas” de China: dos objetivos ocultos y la capacidad de quedar a un click de controlarlo todo. În: <https://www.infobae.com/america/mundo/2020/05/17/uno-de-los-maximos-expertos-sobre-china-advierte-el-coronavirus-le-dio-la-oportunidad-de-acelerar-su-plan-en-america-latina/>
7. Perales M. China y el nuevo momento geopolítico mundial. În: <https://www.clacso.org/china-y-el-nuevo-momento-geopolitico-mundial/>
8. Președintele Donald Trump anunță că SUA au încheiat relația cu OMS. În: <https://romania.europalibera.org/a/sua-au-pus-cap%C4%83t-rela%C8%9Biei-cu-organiza%C8%9Bia-mondial%C4%83-a-s%C4%83n%C4%83t%C4%83%C8%9Bii/30642386.html>
9. Hutschenreuter A. China-Estados Unidos: una „nueva contienda”, no una “nueva Guerra Fría”. În: <https://www.facebook.com/notes/la-pol%C3%ADtica-exterior-rusa-despu%C3%A9s-de-la-guerra-fr%C3%ADa/china-estados-unidos-una-nueva-contienda-no-una-nueva-guerra-fr%C3%ADa/3115664215226311/>

10. Во время пандемии коронавируса борьба Америки в рамках геостратегического треугольника выходит на передний план. În: <http://inozpress.kg/news/view/id/55414>

11. Джордж Биб (George Beebe) The National Interest (США): во время пандемии коронавируса борьба Америки в рамках геостратегического треугольника выходит на передний план. În: <https://inosmi.ru/politic/20200529/247517955.html>

12. Клаус-Дитер. Комментарий: Соперничество двух сверхдержав - США и КНР - неоспоримо. În: <https://www.dw.com/ru/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B4%D0%B2%D1%83%D1%85-%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%85%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2-%D1%81%D1%88%D0%B0-%D0%B8-%D0%BA%D0%BD%D1%80-%D0%BD%D0%B5%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BE/a-53559108>

13. Отношения США с Китаем станут самым важным вопросом американской внешней политики на ноябрьских выборах. În: <http://mirperemen.net/2020/05/otnosheniya-ssha-s-kitaem-stanut-samym-vazhnym-voprosom-amerikanskoj-vneshnej-politiki-na-noyabrskix-vyborax/>

14. Россия и глобальные риски. În: <https://ru.valdaiclub.com/a/highlights/covid-19-i-sorevnovanie-velikikh-derzhav/>

15. Сатоси А. Пандемия коронавируса нового типа и американо-китайские отношения. În: <https://www.nippon.com/ru/in-depth/d00574/>

16. „У России тут даже нет выбора”. În: https://www.znak.com/2020-05-06/kitay_i_ssha_kak_pandemiya_snova_raskalyvaet_mir_na_dva_polyusa_i_k_chemu_eto_mozhet_privesti

17. Ухудшение отношения между США и Китаем и эхо в центральной Азии. Интервью с Рафаелло Пантуччи. În: <https://caa-network.org/archives/19799>

Prezentat: 12 octombrie 2020.

E-mail: svetlana.cebotari@mail.ru